Arkiv Nyt

Nyt fra Vinderup Egnshistorske Arkiv

Nr. 17 Februar 2003

Birgithe Anneberg **Side 4**
Her på Mønsted Kirkegård er bevaret en gravsten for familien Anneberg.
Birgithe Anneberg stammede oprindeligt fra Sevel, men endte efter et omtumlet liv sine dage her i Mønsted.
Om hende og faderens liv fortælles der i denne artikel.

Fra de go´e gamle dage - i 1903. **Side 7**
Så har Daniel Kristensen igen kikket i de gamle aviser.

En tur til Vesterhavet efter fisk. **Side 9**
Den årlige tur til havet efter fisk kunne tage flere dage, hvis vejret ikke artede sig.

Det danske kvalitetsmærke **Side 11**
I 1932 leverede en malerlærling fra Vinderup et markant bidrag til B&O's markedføring.

En original fra Stokholm **Side 12**
Valdemar Frederiksen fra Stokholm fortæller om en af sine naboer.

Brev fra Amerika. **Side 18**
Fra omkring 1880 og langt frem i 1900-årene emigrerede en del danskere til USA. Et brev fra 1931 gav anledning til lidt undersøgelser, bl.a. via Internettet.

Vinderup Egnshistoriske Forening

Vinjes Torv 1, 7830 Vinderup. Tlf: 97 44 29 98
Hjemmeside: www.lokalarkiver.dk/vinderup
Email: arkivet-vinderup@guldbaek.net
Åben: **Mandag 19-21 Onsdag 14-16 Fredag 10-16**

Bestyrelsen

Formand
Gunnar Hallum, Søvejen 24, Herrup Tlf. 97 45 22 27

Næstformand
Christian Vestergaard, Sevelvej 38, Vinderup Tlf. 97 44 10 63

Kasserer
Hans Peter Christensen, Østparken 10, Ejsing Tlf. 97 44 62 78

Sekretær
Mette Kristensen, Mosevej 36, Vinderup Tlf. 97 44 17 45
Søren Møller, Pilevang 1, Sevel Tlf. 97 44 84 41
Daniel Kristensen, Nautrupvej 18, Sevel Tlf. 97 44 80 57
Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4, Vinderup Tlf. 97 44 21 54

Faste udvalg

Arkivudvalg
Fmd. Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4, Vinderup Tlf. 97 44 21 54
Mette Kristensen, Mosevej 36, Vinderup Tlf. 97 44 17 45
Hans Peter Christensen, Østparken 10, Ejsing Tlf. 97 44 62 78
Gunnar Hallum, Søvejen 24, Herrup Tlf. 97 45 22 27

Mødeudvalg
Fmd. Søren Møller, Pilevang 1, Sevel Tlf. 97 44 84 41
Daniel Kristensen, Nautrupvej 18, Sevel Tlf. 97 44 80 57
Christian Vestergaard, Sevelvej 38, Vinderup Tlf. 97 44 10 63
Hans Peter Christensen, Østparken 10, Ejsing Tlf. 97 44 62 78

Daglig leder
Bodil Møller, Pilevang 1, Sevel Tlf. 97 44 84 41

Arkiv Nyt

Udgives af Vinderup Egnshistoriske Forening, Vinjes Torv 1, Tlf. 97 44 29 98
Redaktør: Kurt Guldbæk, Hasselholtvej 4 Tlf. 97 44 21 54
Alle bidrag til bladet sendes til ovennævnte eller Arkivet.

Tryk: Ellgaard Tryk, Langgade 35, Hogager Tlf. 97 46 82 23
Oplag: 350 stk.

Til medlemmerne

Februar 2003

Med dette nr. af Arkiv Nyt vedlægges girokort til indbetaling af kontingent for 2003, som stadigvæk kun er 60 kr.

Er man af den opfattelse, at kontingentet er for høj - eller måske for lav -, så vil det være en god ide at møde op til Vinderup Egnshistorisk Forenings generalforsamling i marts d. å.

Her har medlemmerne mulighed for at være medbestemmende om næste års kontingent og hvordan pengene skal bruges. Ved denne lejlighed ses der tilbage på det svundne år, og formentlig bliver der også skuet fremad og luftet nogle nye ideer, så foreningsarbejdet ikke skal stivne i gamle traditioner. Kort sagt: bestyrelsen er ved denne lejlighed indstillet på ris eller ros.

For medarbejderne i Foreningen eller på Arkivet, er det nødvendigt nu og da at tage Vinderup Egnshistorisk Forenings vedtægter frem, og indprente os formålene med arbejdet.

Rigtignok er disse retningslinier nedfældet i forrige århundrede, men det gælder stadig, som skrevet står:

- At virke for større kendskab kendskab til vor egns historie ved møder, ture og oplysningsvirksomhed.
- At forestå driften af Egnshistorisk Arkiv i Vinderup i samarbejde med Holstebro Museum.

Det er ud fra disse korte sætninger, arbejdet i Foreningen og på Arkivet skal bedømmes, og det skal her understreges, at der er tale om et regulært arbejde, som for en stor del udføres, fordi vi mener, at en del af det, som er efterladt os, er værd at værne om, eller sagt mere poetisk med digteren Johannes V. Jensen:

Vil selv du fatte dit væsens rod,
skøn på de skatte, de efterlod.

Gunnar Hallum

Birgithe Anneberg

Besøger man kirkegården i Mønsted og har set stenen over Tordenskjolds tjener herredsfoged Cold, stået stille og læst den lidt tvetydige indskrift på stenen over Hans Hansen Rosborg er det tid at gå om på kirkens nordside. Her fanges blikket af en næsten mandshøj mindesten over en række personer med navnet 'Anneberg'. Ældst af disse er Birgithe Anneberg, som her skal fortælles om. Hun blev kendt som "klog kone", en arv hun havde efter faderen, der efter mange år at have hjulpet folk med brækkede lemmer omsider fik myndighedernes tilladelse til at praktisere som benbrudslæge i Sevel og omliggende sogne. Skønt både far og datter er fra Sevel er de nu næsten glemte. Muligvis er deres indsats blevet 'overskygget' af en senere 'klog mand' i Sevel, nemlig Henrik Kokborg, der ikke alene var læge men også opfinder og lidt af en tusindkunstner.

"Tordenskjolds tjener Herredsfoger G.Cold født 1693 død paa Harrestrup 1762"

Birgithe Christensen, er født i Skovhus i Sevel sogn året 1800. Hendes fader var Christen Christensen, skytte på Rydhave ved Vinderup. Moderen Karen Jensdatter døde da Birgithe var lille, hvorfor hun blev opdraget på Rydhave af kammerherreinde Birgithe Sophie Elisabeth Sehested.

Da Birgithe var 11 år, blev hendes fader uvenner med herskabet på Rydhave og hun kom nu hjem til faderen. Christen Christensen Skytte, var hjemmedoktor og Birgithe kom nu til at hjælpe ham, når han tid efter anden kurerede folk, der søgte hjælp på grund af sygdom eller brækkede arme og ben. Hun lærte at samle forskellige urter og fremstille medicin. Hvert år skulle der plukkes mange blade af bukkeurt, der vokser ved åer og moser. De skulle plukkes før Skt. Hans, da de efter den tid var slimede og så ikke egnede sig til fremstilling af den urtethe, som faderen brugte som middel mod blegsot.

Gravstenen med den tvetydigede indskrift.

Birgithe blev gift tre gange. Først med dyrlæge Mads Kjeldsen fra Sahl. De

Stenen på familiegravstedet for familien Anneberg.

blev gift i 1818, fik en datter, Grethe, og familien blev bosat i Dybe sogn.
Mads Kjeldsen døde tidligt og hun blev 1821 gift med Jens Lassen fra Bøvling. De boede på gården "Anneberg" i Bøvling og tog nu navnet Anneberg som slægtsnavn. I dette ægteskab fødtes fire børn.

Jens Lassen var med i Napoleonskrigene i fire år. Da han kom hjem, døde han kort efter af anstrengelserne fra krigsårene. Så blev Birgithe gift for tredie gang. Det var med Eskild Jensen, der giftede sig til gården og derefter tog navnet Anneberg. I dette ægteskab blev også født fire børn, men Eskild var slem forfalden til drik, satte gården over styr og døde tidlig.

Da Birgithe blev enke for tredie gang, flyttede hun til Hygum sogn og købte ejendommen Hygum gl. Kro, der var på 12 tdr. land. En af børnene, en datter, havde her det uheld at brække en arm. Ikke siden Birgithe havde været hjemme hos faderen, havde hun doktereret på nogen, men nu syntes hun, at det var unødvendig at få datteren til læge, da hun mange gange havde set hendes fader kurere brud på arme og ben. Birgithe gjorde, som hun havde lært i barndommen, og datterens arm blev forbavsende hurtigt lægt, hurtigere, end når man ved sådanne tilfælde lagde armen i gibs. Hemmeligheden var, at hun afstivede sådanne brud med spjellede stængler af frisk hyldetræ. Det gav en hurtig sammengroning og materialerne havde hun altid for hånden, og brug for hjælp var der ofte ude på landet.

Engang havde Knud Roesdal i Engbjerg kørt tørv hjem. Vognen med tørvelæsset væltede og Knud brækkede et ben. De bragte ham straks til Birgithe Anneberg. Benet blev afstivet med en spjællet gren af hyldetræ. Gregers Roesdal (den tilskadekomnes søn, som dengang var 12 år) blev sendt hen for at hente nogle unge skud af et hyldetræ, som blev spjellet og brugt til faderens ben. Benet lægtes hurtigt og Knud Roesdal fik ingen men af ulykken. Knud Roesdal har som gammel mand fortalt til Olav Anneberg, hvorledes Olavs oldemoder helede hans brækkede ben. En gammel mand på samme egn, Laust Sti, som boede i Bonnet, har fortalt den unge Olav Anneberg, at da han var 7 år brækkede han sin arm, både over- og underarmen. Birgithe Anneberg kurerede armen, så han, der er landmand, aldrig siden har haft men af bruddet.

Birgithe kunne hjælpe med mange ting: mod bulne fingre brugte hun varme byggrøds omslag og mod slag og sår brugte hun som salve ren natur-smør uden salt. Derefter blev stedet vasket med brændevin i nogen tid.

Engang blev lærer Søebys datter i Hygum skoldet i kogende sirup. Det var meget slemt og de havde straks lægen, men barnet blev alligevel dårligere. Så gik de i deres nød til Birgithe Anneberg, som straks tog den gamle forbinding af og behandlede hende sådan, at hun kom sig på meget kort tid.

År 1882 flyttede Birgithe Anneberg med en søn og en datter, der boede hos hende, til Mønsted ved Viborg. Der fik hun en købmandshandel, som senere overtoges af hendes søn, Frederik Anneberg. Birgithe døde 1890 og blev begravet på kirkegården i Mønsted, hvor også andre medlemmeer af hendes slægt hviler.

Og så noget om benbrudslæger her på egnen, nemlig fra

K. Carøe: Jydske Benbrudslæger (Side. 452-53)

Christen Christensen Skytte, Skovhus, har i mange år i hjemmet helbredet sine egne husfolk og derved fået ry for at kunne kurere folks sygdomme uden at søge egen fordel deraf og således altid afslået at hjælpe dem der var formuende nok til at søge lægen.

I 1816 var han imidiertid af distriktslægen i Holstebro blevet anmeldt for kvaksalveri, fordi han havde ladet sig overtale til at løse en af denne anlagt forbinding på et benbrud, som voldte patienten ulidelige smerter. Herfor blev han idømt 20 rd. i bøde, som den nævnte patient havde tilbudt at betale.

Christen Skytte søgte da om at måtte praktisere som benbrudslæge på Sevel-egnen og vedlagde flere attester, hvoraf to meget rosende fra præsterne i Sahl og Sevel, der erklærede, at han som benbrudslæge ikke søgte egen fordel og ikke tog eller forlangte betaling, selv for sine heldigste kure.

Distriktslægen i Skive havde efter anmodning undersøgt to af hans patienter der havde haft arm- og benbrud og som nu "var vel og uden skævhed og lamsel på de anførte lemmer".

Også amtmanden henstillede, da der var langt til læger, om ikke Skytte kunne få lejlighed til at behandle nogle patienter og udfaldet så blive undersøgt af distriktslægen eller en stiftsfysikus.

Sundheds-collegiet fandt det utilrådeligt at give sådan almindelig tilladelse, der let kunne give anledning til virkeligt kvaksalveri, men udtalte tillige, at enhver har lov til at yde tilskadekomne hjælp.

Kancelliet gik en tredie vej idet der 13. juni 1817 blev givet Christen Christensen Skytte tilladelse til at kurere benbrud i det distrikt, hvor han bor, dog under den betingelse, at de af ham foretagne kure skete under en læges tilsyn.

Gunnar Hallum.

Fra de go´e gamle dage - i 1903.

De go´e gamle dage, - hvornår var det? Var det for eksempel for 100 år siden?

Vi har kigget i Holstebro Dagblad for året 1903 og har fundet ud af, at heller ikke dengang var det uden risiko at færdes og at ulykker heller ikke var et ukendt begreb.

Således skriver avisen den 8. marts:

Da Niels Højgaard, Egebjerg, var i Vinderup og havde sin befordring stående i krostalden, blev hestene sky for toget og løb løbsk. Et halvt hundrede alen fra stalden tørnede de mod en anden befordring, hvis heste ligeledes var løbske og bl.a. væltede en lygtepæl. En af hestene brækkede et ben og måtte slagtes.

Men endnu værre gik det i juli måned, den 7.: Da Villads Østergaards enkes søn i Sevel Skovby i aftes kørte hjem fra et møde i Hedegaard missionshus, væltede vognen ved en brat omdrejning på vejen. På vognen befandt sig flere mennesker, deriblandt Mads Mikkelsens 76 år gamle hustru, der slog sig ihjel på stedet. De øvrige kom ikke til skade.

Den 25. august berettes følgende: En 12 års dreng, søn af murer Ole Olesen, var ude i engen for at hente en af gæstgiverens heste. Da han skulle ride hjem, fik han det ene ben indviklet i tøjret, og inden nogen kunne hjælpe, løb hesten i stærk fart hen ad landevejen og standsede først ved Skovlund mejeri. Drengen blev hele tiden slæbt langs jorden. Hans klæder var delvis afrevne, han havde store hudafskrabninger på bryst og ryg og kom straks under lægebehandling. Han er dog sluppet forholdsvis godt fra uheldet.

Endnu en ulykke indtraf i september, hvor en 10 års pige, datter af Anders P. Nørgaard, Geddal, Ejsing, fik tre af venstre hånds fingre knust i en hakkelsesmaskine. Hun blev ført til sygehuset i Holstebro, hvor hun nu har fået to fingre sat af. - Og i november drukner en 16-årig pige, steddatter af Henrik Hansen, Rønbjerg, i en tørvegrav øst for Kjellerup i Ejsing sogn. Det må antages, at der foreligger en ulykke.

Ildebrande forekom også. Således nedbrændte i marts Chr. Eriksens gård i Søgårde i Sevel. Den levende besætning og en del indbo reddedes. Og lidt af en anden skuffe: 27. oktober skrives, at en yngre indsidder fra Sevel sogn, der ved Hjerm-Ginding herreders ekstraretsdom var blevet anset med 30 dages fængsel på vand og brød for en sædelighedsforbrydelse mod en gammel kone, har fået sin dom stadfæstet ved Overretten.

Men der var dog også mange positive nyheder. Her er et udpluk:

14. februar: Ved et møde med bidragyderne til en ny kirke i Vinderup enedes man om at købe en grund af smed Marinus Jensen til kirken samt halvanden tønde land til kirkegården. Samlet pris 2.200 kr.

8. april: Vinderup Trælasthandel er navnet på et aktieselskab, som i disse dage er dannet. Selskabet har købt hr. P. Mikkelsens trælastforretning. Aktiekapitalen på 25.000 kr. er fuldt indbetalt.

31. maj: Ved kongelig resolution af 27. ds. er det bifaldet, at der oprettes apotek i Haderup.- Fra 1280 beboere i Vinderup og omegn forelå ved amtsrådets møde andragende om oprettelse af et apotek i Vinderup. Der er 2 læger + 2 dyrlæger i Vinderup, og de bruger medicin for 13 - 14.000 kr. om året. Andragendet anbefaledes.

8. august: Sognefoged og lægdsmand Jensen, Svenstrup, har fået dannebrogsmændenes hæderstegn.

27. august: Sevel private kalkværk er af Morten Mogensen solgt til Thomas Hansen, Feldborg, for 7.000 kr. Heste og vogne medfølger.

3. november: En karl på "Landting" i Ejsing fandt i fjor under pløjning et sølvbælte, der var 300 år gammelt. Fundet blev af Oldnordisk Museum betalt med 75 kr. Der manglede imidlertid noget ved bæltet, og da karlen her i efteråret pløjede samme mark, var han heldig at finde det manglende, nogle sammenkædede plader, for hvilke museet nu har betalt ham 50 kr.

10. november: I Vinderup og omegn har der i flere år bestået en forening, KFUM, med ikke så få medlemmer. Foreningen har ikke hidtil haft noget hjem, men for tiden arbejdes der med at få en lejlighed i smed P. Thomsens ejendom i Vinderup lejet. Hjemmet skal stå åbent hver søgnedags aften samt hele søndagen for hvem som helst, der vil tilbringe fritiden her. Hjemmet skal bestyres af landpost Johs. Jensen. Man mangler imidlertid midler til at realisere planerne og man håber på støtte fra de bosiddende i området.

Og så var der sognerådsvalg i december.

Ejsing: Den højst beskattede vælger-klasse valgte sognefoged Niels Bjerregaard, gdr. Anders Peder Nørgaard, Geddal, gdr. Anders Mortensen, Ravnholt, samt Esper Andersen, Nedergård, efter lodtrækning med Jens Nørgaard, Ege-bjerg.

Sahl: De højstbeskattede valgte Johs. Bang, Vinderup, Niels Petersen, Bjert, lærer Hanghøj, Sahl, og Chr. Christensen, Hasselholt.

Ryde: Den almindelige vælgerklasse valgte gdr. Niels Madsen, Brændholm, husmand Jens Chr. Meldgaard, Stendis, og gdr. Jens Johansen, Kirkeby.

Handbjerg: Den almindelige vælgerklasse valgte husmand Niels Chr. Antonsen, købmand P. C. Andersen og husmand Jens Højris.

Daniel.

En tur til Vesterhavet efter fisk.

Fra P. K. Hofmansens gemmer.

Som bekendt har vi på Arkivet en mængde arkivalier, som vi via Johannes Mikkelsen har 'arvet' fra P. K. Hofmansen.

Det følgende er et af hans mange notater. Hvor han har det fra, ved jeg ikke, måske fra en indberetning til Dansk Folkeminde Samling. Kurt G.

Jakob Sivebæk, Stangshede, Haderup Sogn, fortæller (1933) følgende fra sine unge dage:

Hans forældre boede i en landsby, vistnok Tjørring, i nærheden af Herning. Hvert forår, når byggen var sået, tog man til havet efter fisk, ofte et helt læs til brug i huset hele året rundt. Man tog da af sted en dag, når der var skarp østenvind, for ved den vind tog fiskerne på havet, og man havde da chancen for at få varen billigere, når der var stor overflod af den ved fiskernes hjemkomst.

Da Jakob var gammel nok dertil, blev han et år for første gang sendt ene til havet efter årets fiskeforsyning. Han tog hjemmefra om formiddagen ved 10-tiden og nåede først på eftermiddagen til 'Torsted Sande', hvor han bedede[1] med hestene i en fattig bondegård. Det var en meget skarp egn, hvor det hvide sand lå i driver rundt omkring. Endelig ved aftentid nåede han ud til havet ved Stadil, hvor han tog ind til en mand ved navn Jens Lodbjerg, som hans forældre plejedede at handle med hvert år. Jens Lodbjerg havde en lille gård, som han selv drev, og lejede imens fiskerne til at fiske for sig, han var med andre ord en slags mellemhandler mellem fiskerne og bønderne. Fiskerne var som formodet taget på havet tidlig om morgenen ved den gode østenvind, men da vindforholdene op på dagen blev dårlige, blev enden den, at de alle vendte tilbage ved aftentid uden fisk. Så måtte Jakob vente, og han ventede i to dage. I disse to dage gik han omkring i egnen. Han besø Jens Lodbjerg's marker, som alle stod frodige, fordi de fik al slags fiskeaffald som gødning, sagen var nemlig den, at når fiskerne kom i land med fangsten, blev hovedet og det meste af indvoldene renset af fiskene, og kun selve fiskekødet blev betragtet som handelsvare. Hovederne og indvoldene brugte man da som gødning på markene, og denne gødning var så god, at alt græsset og kornet, der fik for meget af den, blev sveden og visnede. Jakob gik også ned til havet og klitdalene, hvor de såkaldte 'boder' lå. Disse boder var skure med lyngtag som fiskerne og æsepigerne[2] i fisketiden brugte som opholdsrum både nat og dag, men måltiderne indtog de dog oppe i gårdene. Navnlig om natten var der en ståhej

[1]. Holdt pause.

[2]. De piger, der gjorde net rene og satte agn på krogene.

uden lige i disse boder, da både fiskere og æsepiger lå side om side.

Disse fiskere og fiskepiger var føre og store, stærke folk. En fiskepige tog en dag Jakob om livet og slog ham i jorden som havde han været en lille dreng.

Endelig den tredie dag sagde Jakob til Jens Lodbjerg, at nu måtte han hjem, fordi hans fader ellers vilde blive urolig for ham. 'Da skal du ikke rejse hjem uden fisk', sagde Jens Lodbjerg, og han kom så med nogle fisk, som han havde saltet og tørret til sit eget forbrug, og af dem fik Jakob så et læs med hjem og blev ikke snydt dermed, da disse var meget bedre, end når landmændene selv tilberedte dem. Når bønderne ellers fik ferske fisk med sig hjem, gik tilberedningen til på den måde, at fiskene allerførst ved hjemkomsten blev gjort helt rene, derpå saltet og 'spjælket' ud med pinde og hængt på snore i træk i laden for at tørre. Af dette forråd levede familien så hele året tilligemed deres egen forsyning af kød, som i reglen bestod af 1 svin og 4 får og endnu ydermere måske yderligere et par lam. Engang imellem fik man også 'skåfisk' (skadefisk) dvs rokker, blæksprutter etc. med hjem fra havet. Disse fisk spiste man også, efter at den piggede hud var skrabet af.

Når der var fisket særlig godt på havet, og bønderne ikke netop kom på de tider, sendte fiskerne en mand ind i landet som løb fra gård til gård og meddelte, at nu skulde de komme efter fisk. Denne mand fik sin betaling for denne kurertjeneste i form af fisk; bl.a. skulde han have den største og bedste torsk som blev fanget det år.

Min bedstefader Peder Hofmansen, Trandum, Sevel Sogn, huskede også fra sin barndom og ungdom i Trandum, hvorledes bønderne kørte til havet efter fisk og han har også fortalt, at skåfisken var hård og tør som en pind at bide i.

Afskrevet 1937 af P. K. Hofmansen, Odensegade 7, Kbn.Ø

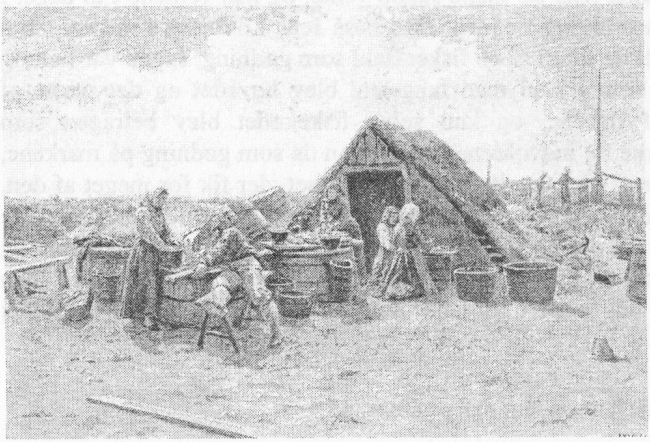

Billedet her er måske noget romantiseret, men noget lignende kan Jakob meget vel have oplevet på stranden.

Billedet er fra "Danmark i Skildringer og Billeder", København 1887: "Vestkysten fra Knudedyb til Thyborøn Kanal" skildret af Holm Hansen.

Det danske kvalitetsmærke

De fleste af os her på egnen kender sikkert Bang&Olufsens 'mærke' vist her til højre. Hvad nok de færrest ved, er at det er en malerlærling fra Vinderup, der er ophavsmand til det.

Historien her er sakset fra den store bog, der sidste år udkom i anledningen af B&O's 75 års jubilæum.

I Vinderup, 10 kilometer syd for Gimsing, boede i 1932 en malerlærling ved navn Mik, som i sin fritid syslede med reklametegneri. En varm forårsdag cyklede han, iført træsko og korte bukser, til radiofabrikken i Gimsing, hvor han stillede træskoene udenfor og bad om lov til at tale med direktøren.

"Jeg har tegnet et mærke," fremførte Mik sit ærinde for Svend Olufsen. "Må jeg se?" spurgte en nysgerrig Olufsen. Mærket fangede straks hans interesse. Hvad skulle Mik have for det? "Fem kroner," sagde Mik beskedent. Svend Olufsen, der ellers var kendt som en påholdende mand, var glad for mærket med det "gravide B," og købte det på stedet for 10 kroner.

Mik, Henning Dahl Mikkelsen, blev senere en berømt tegneseriekunstner, der blandt andet var mester for en af verdens første ordløse tegneserier, "Ferd'nand". Ferd'nand var selvforklarende eller som Bang & Olufsen senere kaldte det "autovisuel."

Bomærket fremstod i tidens fremherskende grafiske stil, inspireret af Bauhaus skolen, og blev af B&O straks kombineret med det slogan, som virksomheden havde indregistreret året før: Det danske Kvalitetsmærke."

Hermed var skabt et bomærke og et slogan, som igennem mere end en menneskealder skulle blive et af de stærkeste og mest værdifulde på det danske marked.

Kurt G

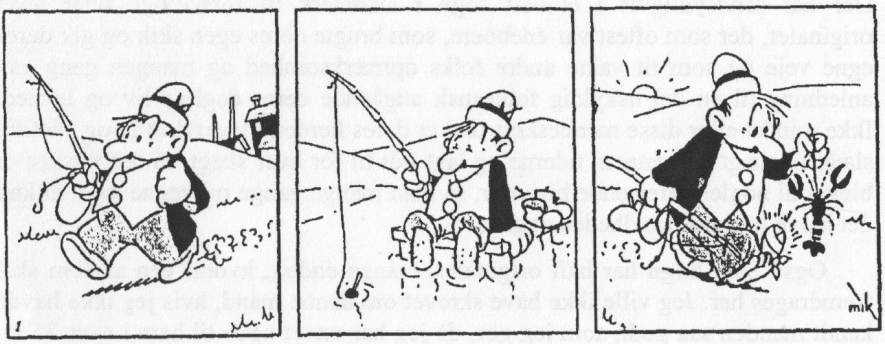

En original fra Stokholm.

Af Valdemar Frederiksen

Valdemar Frederiksen boede i mange år i Stokholm nord for Sahl. Han var meget historisk interesseret og skrev mange artikler til aviserne om Sahl Sogn og dens mennesker gennem tiderne.

Han er født i 1882 på Vejen Vestermark som ældste søn af Jørgen Peder Frederiksen og Anne Margrethe Poulsen. D a soldatertiden var overstået blev han i 1905 gift med Anne Johannesen, født 1884 i Stokholm. Efter at de var blevet gift overtog de hendes fødegård i Stokholm, den var da på 5 tdr. land.

I ægteskabet kom der 4 børn, tre piger og en søn.

Anne døde i 1964 og Valdemar to år efter i 1966, de er begge begravet i Sahl.

Hvorfra den her viste artikel stammer har jeg ikke kunnet spore, men det er nok fra en af de lokale aviser. Ligeledes kan en del genkendes fra hans skrift "Erindringer af en fattig dreng fra Vejen Vestermark" fra 1944.

Valdemar Frederiksen i Møllers Tørvefabrik "Oasen" ca. 1911.

Der har sandsynligvis i ethvert sogn i Danmark til forskellige tider levet originaler, der som oftest var eneboere, som brugte deres egen skik og gik deres egne veje og som tit vakte andre folks opmærksomhed og mangen gang gav anledning til en del uskyldig folkesnak angående deres daglige liv og levned. Ikke mindst efter disse menneskers død er deres færden blevet drøftet og gået fra slægt til slægt op gennem tiderne og lagt lidt til for hver slægt, så det til sidst er blevet til nogle hårrejsende historier, så man mange gange må regne med, at kun det halve har med sandheden at gøre.

Også Sahl Sogn har haft originaler, mange endog, hvoraf een af dem skal fremdrages her. Jeg ville ikke have skrevet om denne mand, hvis jeg ikke havde kendt manden saa godt, som jeg gør, da jeg har været nabo til ham i over 25 år, og derfor har kunnet følge ham i hans liv og levned dag for dag i disse mange år. Jeg kan derfor attestere, at hvad der her er nedskrevet om denne mand, virkeligt

har passeret.

Mandens navn var Evan Kristian Thorstensen, og han boede som eneboer i Stokholm i Sahl Sogn i over 50 år; han havde aldrig været gift. Ifølge folketællingslisten den 1. februar 1845 for Skive købstad står hans navn opført som søn af bødkermester Thorsten Thorstensen og Inger Andersen, boende i Nørregade 47, og født 1844. Stamfaderen, og den første vi kender af slægten, står opført i samme folketællingsliste den 14. juli 1787 som kontrollør Ole Thorstensen, 45 år. Slægten skal efter sigende en gang i sin tid være indvandret fra Norge.

Thorstensen omtalte aldrig sin drengetid, men ellers fortalte han gerne om sine bedrifter og oplevelser. Han havde, før jernbanen kom, været med til at drive med stude til Tønder, Husum og Itzehoe og kunne fortælle mange morsomme oplevelser fra denne tid. I 1866 og 67 lå han i Aarhus som trainkonstabel.

Første gang han dukker op her på egnen var i 1872 som fyrbøder ved den store maskine, der lå nede ved Flyndersø, som skulle pumpe vandet ud at Skallesø. Hovedgården „Estvadgård", var allerede året i forvejen, den 11. april 1871, af greve Knuth til Knuthenborg blevet solgt til godsejer Nedergård til Gyldenholm på Sjælland og overretsassessor Lund i Viborg for 85,000 rigsdaler. Køberne agtede at udtørre de to søer, Flyndersø og Skallesø, efter at de havde erhvervet sig en vis ret over Skallesø af lodsejerne i Sahl. Som bekendt var Skallesø også udtørret i 3 år, hvor der avledes både korn og græs og gravedes en del tørv. Men da det ikke var muligt at få vandet til at synke i Flyndersø, hvor meget der end blev pumpet, og det hele havde slugt en million kroner, gik det godsejerne på nerverne. Arbejdet blev standset, og Skallesø løb fuld at vand igen. Thorstensen købte så et stykke jord i Stokholm på 8 tdr. land, hvorpå han byggede sig en jordhytte, som han boede i. Sidst i 1870 kom en lov om, at ingen måtte bo i jordhytter, så opførte han et grundmuret hus, som han boede i til omkring 1930.

Torstensen havde aldrig været gift og blev det heller ikke, og var derfor ikke vant til at bøje sig for nogen. Han blev med tiden en rigtig originaltype; egenrådig, egensindig, havde sin egen mening, og gik derfor altid sine egne veje; der var aldrig noget system i hans landbrug, han holdt sig altid til det gamle, det nye hadede han, var altid godt tilfreds med, hvad han selv lavede, og hvad han havde og satte det, som han havde til salg, til en høj pris. Havde man købt et dyr af ham, gjorde man klogt i at tage det med sig med det samme, for lod man være med at hente det, til der var gået en dag eller to, kunne man godt regne med, at Thorstensen havde fortrudt handelen, og så fik man det svar: „Nej, holdt, bitte faar, den er ranen polseme for godt køb, a vel et aa mæen". Ranen polseme var nemlig et udtryk, Thorstensen brugte, når han var ved at blive ivrig, og det kunne han nemt blive, særlig hvis han havde fået et par dramme. I sådanne

tilfælde havde han nemt ved at overvurdere sig selv; en dag, da han var noget beskænket, kom han og stillede sig an oppe mellem jernbaneskinnerne, lige før toget kom. Det skulle væltes, fordi det havde kørt et af hans lam ihjel, som var kommet ind på banens grund; men heldigvis var banearbejderne i nærheden, og de fik ham lempet uden for skinnerne, ellers havde toget nok væltet Thorstensen. Herover blev han så vred, at han besluttede, at banearbejderne skulle have nogle prygl, efter som han traf dem een for een. Det varede heller ikke mange dage, før han fik lejlighed til at begynde at prygle een af dem, som sad i et skilderhus og ventede på at tage imod et tog. Thorstensen gik da derhen og ville hive manden ud; han fik fat i hans halstørklæde og trak til. Det traf sig så uheldigt, at døren fulgte med og klemte sig fast om mandens hals, og Thorstensen stod udenfor og trak alt, hvad han kunne, så manden var helt blå i ansigtet og var lige ved at kvæles, men heldigvis kom der også folk til denne gang og fik Thorstensen uden for banens grund.

En gang havde han en ko, som skulle slagtes, og kødet skulle sælges, hvad der var en nem sag dengang, da det ikke skulle stemples af en dyrlæge, og der var arbejdsfolk nok i mosen, som ville købe et stykke kød. Prisen var den gang 25~30 øre pr. pund, og så fik de endda god vægt. Thorstensen havde i denne anledning sendt bud efter Stærke Hans og en mand ved navn Jens Peder Bønding, som boede i Hvidemose, til at hjælpe ved slagtningen. De havde fået koen slået ned og var begyndt at tage huden af den, så kom Thorstensen pludselig i tanke om, at han skulle ud i marken og flytte fårene, og imedens skulle Stærke Hans fortsætte med at tage huden af koen, medens Jens Peder Bønding skulle tilberede et måltid, som skulle bestå af en flæskepandekage. „ den skal ranen polseme være god", sagde Thorstensen. „der ligger æg inde i den anden stov", råbte han ind gennem vinduet til Jens Peder, før han forsvandt ud i marken for at flytte fårene. Da der var gået et stykke tid, vendte Thorstensen tilbage, og da var Jens Peder også færdig med at lave frokosten. Thorstensen kom frem med 2 potter brændevin, som han havde hentet omme ved Hvidemose-Købmand dagen før, og som skulle bruges i dagens anledning. De satte sig så til bords; der var ikke mange minutter mellem hver dram, og det havde allerede begyndt at virke, da Thorstensen forsikrede, at det var ranen polsme den bedste flæskepandekage, han nogensinde havde smagt. Jens Peder krånede sig, det var jo ham, der havde kokkereret ved tillavningen af den. Men med et så Thorstensen hen på Jens Peder med et blik, som ikke var til at tage fejl af, nu havde drammene gjort deres virkning. Han råbte, alt hvad han kunne, som om Jens Peder stod udenfor: „Hvor mange æg hår du tåen, Jens Peder?"

Her var Jens Peder klar over, at det ikke nyttede, han løj, hvad han ellers var en mester i. Thorstensen vidste godt, hvor mange æg han havde. „A tov tyv æg", lød svaret. Thorstensen sprang op og slog i bordet, så alle tre snapeglas væltede, medens Jens Peder for ud af døren og var færdig til at rejse hjem til Hvidemose. Han var altid i sådanne tilfælde en forfærdelig kryster; han var nemlig lille og

spinkel, medens Thorstensen var noget af en kraftkarl. Hans fik Thorstensen beroliget, og fik Jens Peder kaldt ind igen. Jens Peder fortalte mig siden, at hans appetit forsvandt fuldstændig; han havde aldrig i sine dage været saa bange, som han var den gang.

Torstensen foran sit hus på sine gamle dage.

Thorstensen var altid en månedstid bagefter sine naboer med at få sæden i jorden om foråret, og var derfor også en måned bagefter med høsten. En varm septemberdag var Stærke Hans henne og hjælpe Thorstensen med st køre korn hjem. De havde fået koen og studen spændt for vognen, Thorstensen havde nemlig ingen hest, og holdt i marken med et halvt læs. Thorstensen stod på vognen, medens Hans langede op til ham, alt hvad han kunne, og tømmen lå på jorden. En skammelig bremse havde hele tiden rumsteret henne mellem koen og studen, siden de begyndte at læsse; snart var den oppe på ryggen af dyrene, og snart var den den nede mellem benene på dem. Hans havde flere gange været henne og slået efter den med sin hat, men da Hans kun havde et øje og ikke så så godt, ramte han hver gang dér, hvor bremsen lige havde været, og gik hver gang tilbage til sit arbejde i håb om, at havde han ikke slået den ihjel, så havde han vel nok forskrækket den. Men pludseligt kom dyrenes haler i vejret, og vognen satte sig i bevægelse. Thortensen faldt om oppe på læsset, og samtidig brølede han til Hans, at han skulle få fat i tømmen. Hans, som var en ældre mand ligesom Thorstensen og stod dårligt på benene, gjorde et hop efter tømmen, men faldt så lang han var. Hans lå med armene udstrakt og med fingrene lige på det sted, hvor tømmen for få sekunder siden lå, medens køretøjet fortsatte op ad marken, alt hvad studen og koen kunne løbe. Thorstensen gjorde flere forsøg på at rejse sig, men hver gang hans hoved kom til syne over læsset, forsvandt det igen, medens køretøjet forsvandt op over baneoverskæringen, men her faldt Thorstensen tillige med en halv snes neg ned på skinnerne, og desværre slog han sig her, så han kom til at halte noget resten af sit liv, da han ingen læge ville have; han mente, at de var nogle store kæltringer, som blot ville have hans penge.

Eftersom tiden gik, og Thorstensen blev ældre, blev gigten værre, og dertil kom det dårlige ben, som han havde fået, da han faldt af vognen, så han fik mere

og mere ondt ved at gå ud i marken og flytte kreaturerne. Flere talte med ham om at sælge ejendommen og tage på alderdomshjemmet, men det ville han ikke; han kunne helt komme i harnisk når der var tale om det; nej, man kunne bare vente, til hans ben blev ligeså raskt, som det var før, så skulle han nok komme på den grønne gren igen. Thorstensen fik så aftalt med en ældre kone, som boede i Hvidemose, at hun skulle flytte hen til ham og bo frit i den ene stue, mod at hun hjalp ham med at passe kreaturerne og hvad andet, hun kunne hjælpe til med ved bedriften. Hvordan aftalen ellers var, var der ingen, der vidste. Denne kone kunne ikke lade være med at snakke om til andre mennesker, at hun håbede at arve hele herligheden, når Thorstensen døde, hvad hun mente, ikke ville vare så længe, og hun ville have denne stud solgt, det kunne bedre betale sig at have enko mere, og hvad mere hun havde tænkt sig at forandre i bedriften. Nu var det det værste, hun kunne gøre at blande sig i Thorstensens sager, og særligt hvis det var en kvinde. Det var et produkt, som han ikke tålte at have om sig, undtagen når han skulle have sine får klippede og andre enkelte ting, som han ikke selv kunne gøre.

En nabo fortalte Thorstensen, hvad konen gik og sagde, og han reagerede med det samme. Konen havde dagen efter ualmindelig travlt med at flytte hen i sit eget hus igen, idet hun forsikrede, at hun ikke ville bo ved Thorstensen en dag mere, om hun så aldrig kunne få så meget for det, sådan som han kunne skabe sig.

Selv om Thorstensen ikke brød sig om kvindfolk, havde han dog stor lyst til at liste sig ind på et par kærestefolk og så råbe: „Ja, a hår osse vårn forlovet engång, å det var ranen polseme en pi', der vå maj kjønne end hin, du seer mæ dær, men hun gik hen aa døe". Dette var nok grunden til, at han blev eneboer og original alle sine dage.

En gang kom Thorstensen i tanke om, at han ville have en ko mere, trods det, han havde kreaturer nok til den smule foder, han havde. Han gik da til en nabo og spurgte, om han ville skrive under for ham på 300 kr i Sahl Sparekasse. Naboen var ikke så meget for det, nu Thorstensen var en gammel mand og tillige havde kreaturer nok til det foder, som han havde. Thorstensen mærkede nok, at naboen ikke var så villig til at skrive, som han havde regnet med. „du ska et vær ræd", råbte Thorstensen, „a skryver sjæl under osse". Det kunne naboen ikke stå for, så skrev han under, og Thorstensen fik en ko mere, men reel og ærlig som Thorstensen var, fik han også dette betalt.

Det var yderst tarveligt inde hos Thorstensen. Møbler havde han ikke noget af, der var 2 stuer, køkken og forstue. I den ene stue stod et lille uhøvlet bord, fastgjort i muren med nogle søm; på dette bord stod gerne et halvt rugbrød på enden, og ved siden af lå brødkniven og resten af et pund margarine, halvt indsvøbt i noget papir, som var gennemsølet af olie, fordi solen stadig skinnede ind på margarinen, så det smeltede, samt en firkantet tobakskasse med et

skydelåg på, hvor en halvlang pibe ragede op; pibespidsen bar tydelige mærker af Thorstensens tænder.

I en krog af stuen stod en rustrød, firkantet kakkelovn, og inde i kogehullet stod en vandkande, som engang havde været blå, men nu var sort af os. Hen langs den ene væg stod Thorstensens seng, hvorpå lå en grov, hjemmelavet dyne uden betræk og ovenpå den igen to sammensyede, uklippede fåreskind. I den anden stue hang på væggen i et søm hans bedste klæder, som han brugte, når han skulle til marked enten i Skive eller Holstebro, og som skulle være sort, men var helt gråt af støv.

I en krog var henslængt en hel bunke gammelt seletøj, der vel ikke kunne blive et helt sæt af, om det blev samlet sammen, og i en anden krog lå gerne 20-30 æg og ventede på, at Thorstensen skulle bære dem til Hvidemose-Købmand og få dem byttet med i pund margarine, 1/2 pund kaffe og 2 potter petroleum, hvad der gerne var hans hovedindkøb. I køkkenet var opsat et gammelt komfur, som sjældent blev brugt, og i et hjørne stod saltkarret uden låg, hvori der lå en del fårekød med et godt lag aske, støv og halmstrå ovenpå, men Thorstensen forsikrede, at kødet smagte udmærket.

Thorstensen havde en brodersøn, som var købmand i Ulfborg; han fandt ud til Stokholm til sin gamle farbroder og ville gerne have ham ud af denne triste tilværelse; han fik ham også overtalt til at rejse med til Ulfborg. Det, mente Thorstensen, var for fint til ham, og han kom snart igen, men det varede ikke længe, før han påny måtte give op. Han kom så på alderdomshjemmet i Vinderup. Det blev han også ked af, kom en kort tid til nogle private folk i Ejsing, og kom endnu en gang til Ulfborg, hvor han fik åreforkalkning i hovedet, gik fra forstanden og endte på Viborg Sindsygehospital, hvor han døde, ca. 89 år, og blev begravet påskelørdag 1933 på Ulfborg Kirkegård.

Thorstensen talte tit om denne brodersøn, som han havde i Ulfborg, men hvordan denne slægtning havde det, og hvad han foretog sig, vidste han ikke noget om. Efter hans udtalelse at dømme, havde han fuldstændig undervurderet denne brodersøns tilværelse, hvad han selv siden kom til at opdage. Han havde flere gange, når han var syg, talt om at skrive til Ulfborg, om de ikke kunne flytte ud til ham, de kunne få den ene stue og bo i gratis, mod at hjælpe ham at drive ejendommen og så siden arve hele herligheden efter ham, hvad Thorstensen mente måtte være en god forretning for brodersønnen. En skønne dag fik Thorstensen et brev sat sammen, og få dage efter kom en flot bil kørende op for hans dør. Det kan nok være, Thorstensen lavede store øjne, da han opdagede, hvem gæsterne var. „Død og salt og krek", en udtalelse Thorstensen brugte, når han blev forundret over et eller andet, „du er nok ingen fattig mand, bitte fårlil". Siden blev Thorstensen nok klar over, at det var håbløst at få brodersønnen til Stokholm og bo, i al fald talte han aldrig siden om det.

Thorstensen var en modig mand i sit daglige liv, kun hvis det var tordenvejr, var han ikke meget værd, fordi han engang var blevet bedøvet af et lynnedslag.

Brev fra Amerika.

Engang for mange år siden kom dette brev til Stokholm. Afsenderen var Jens Andreas Michelsen.

Salt Lake City, Decb. 13-31

Min Kjære Broder Søn og Familie

forleden kom jeg til at tænke at måske I havde lost vores adresse og jeg vil derfor skrive engng igjen og give adressen igjen.

Vi er levende enu vi maa være for at Skrive vores Helbred er ikke saa godt som det kunde være jeg er nu 71 og min Kone er 73, men hun er bedre en jeg er, Tiden er ikke god. Der er milioner uden Arbejde alt over Amerika og mer og mindre alt over Verden. Dette Land er Det Rigeste i Verden her er nok af alting men meget lidt arbejde og naar folk ikke tjener noget kan De ikke Købe hvad der er at faa, de forskjellige Regjeringer Kan om De vil slutte Dem forandre Det om ikke er det ikke godt at sige hvad vil hænde; guldmøntfoden kan ikke blive ved at Dominere, Sølv vil igjen kom til at intage i forening med guld som Den altid skulde have holdt, om ikke gaar det galt, vi mangler ikke noget nu og vores Børn har arbejde Det meste af tiden.

jeg ønsker at du vil hilse Din Broder og Systre fra os vi haaber i alle har det nødvendige. der behøves ikke saa mange Pænge paa Landet som i Byen men Pænge behøves allesteder naar du føler til det kan Du sende nogle linnier og lade os vide om gamle Stokholm er paa samme Plads som før. Det 49 aar siden jeg var Der er træerne paa Heden store nu og Skallesø tør enu.

for en tid vil Lærken ikke synge og Viben ikke flyve over Engen eller Storken forsøge at fange Frøer Naturen tager en Rest og vi til vis gaar ligesaa

et godt og glædeligt nytaar ønskes til Eder alle fra mig selv og Familie!

J A Michelsen
512 S 8 West Salt Lake City
Utah U S Amerika

Som det fremgår af brevet var det ikke hvert år der gik brev fra Danmark til udvandrerne i USA.

J.A. Michelsen står for Jens Andreas Michelsen; han er født 23. juli 1860 i Stokholm, søn af Mikkel Nielsen fra Rønbjerg og Karen Jensdatter fra Sahl. Forældrene var blevet gift 6. maj 1851, faderen var da 35 år og moderen 31 år.

J.A. havde to ældre brødre, nemlig Niels Christian, født 19. februar 1852 og Jens, født 30. marts 1854. Det ser ikke ud til at der var andre søskende.

Som det ses er brevet stilet til Christian Mikkelsen, det er en søn af Niels Christian. Han boede i den gård, der i dag er Stokholmvej 16.

J.A. fortæller, at det er 49 år siden han sidst var i Stokholm, altså var han sidst hjemme i 1882. Det passer med, at han i folketællingen i 1880 er bosiddende i hjemmet i Stokholm, 19 år gammel. I folketællingen 1890 er der ingen Jens Andreas, så da er han flyttet hjemmefra.

Der er dog en ting, som ikke rigtig hænger sammen. I brevet spørger han, om Skallesø stadig er tørlagt. Det blev den i i 1873 for igen at fyldes med vand i 1876. Det tyder på, at hans hukommelse svigter.

Af nysgerrighed prøvede jeg, om jeg kunne finde ud af mere om ham via diverse søgemuligheder på internettet

Her kan man bl.a. søge i Det danske Udvanderarkiv i Ålborg. Det dækker de 360.000 danskere, der 1869 til 1908 emigrerede via København. Imidlertid var der også mange, der emigrerede via Tyskland og England, da billetterne her var billigere.

Jeg søgte på "Andreas" og fik 2795 svar, imidlertid ingen omkring 1882. I disse svar søgte jeg derefter på "Skrædder" og fandt ikke mindre end to Jens Andreas Michelsen. Nu blev det sværere, for begge kunne passe. Den ene emigrerede i 1892 i en alder af 32 år fra Århus og den anden fra København i 1895 i en alder af 35 år.

Er der tale om to forskellige skræddere med det ikke helt almindelige navn Jens Andreas Michelsen, eller er det samme person, der af ukendte grunde ikke kom af sted i 1892? Jeg ved det endnu ikke, men jeg vil prøve at finde ud af det.

Kurt G.

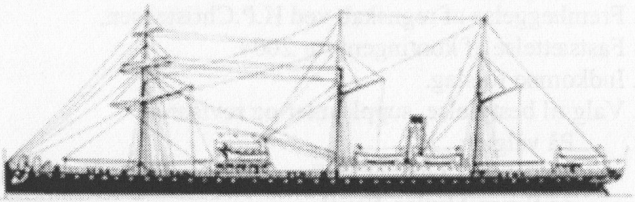

Emigrantskibet "ISLAND". Det var dette skib, som Jens Andreas Michelsen fra 1895 benyttede.

Møder, arrangementer, ture m.m.

Hvor intet andet er nævnt er mødestedet Arkivet, Vinjes Torv 1, Vinderup.

Ret til ændringer forbeholdes.

Se i øvrigt annoncer i Vinderup Avis.

Onsdag d. 12. februar kl 19:30.	Tidligere sparekassedirektør Jørgen Sørensen, Sevel, fortæller om sin udstationering i Bosnien. Medbring kaffe.
Onsdag d. 12. marts kl. 19:30.	**Generalforsamling. Efter kaffen vises film. Medbring kaffe.**
Onsdag d. 9. april kl. 19:30.	Peder Hjordt fra Blicheregnens Museum i Thorning fortæller om Blicher. Medbring kaffe.
Søndag . 4. maj	Vi tænder som sædvanlig lys i vinduerne. Medbring kaffe.
Onsdag d. 21. maj Tidspunkt: Se Vinderup Avis	Bustur rundt langs kanten af Vinderup Kommune. Max 40 personer, tilmelding til Arkivet tlf. 97 44 29 98. Turleder: Holger Hedegård. Medbring kaffe.
Onsdag d. 25. juni kl. 19:30	Sommermøde hos Anne og Aksel Nielsen, Sevelskovbyvej 11, Sevel. Museumsinspektør Ellen Damgård, Lemvig, om "Vestjysk særpræg, vestjyske værdier". Medbring kaffe.

Generalforsamling Onsdag 12. marts 2003 kl. 19.30 på Arkivet.

Dagsorden:

1. Valg af ordstyrer
2. Formand Gunnar Hallums beretning.
3. Arkivleder Bodil Møllers beretning.
4. Fremlæggelse af regnskab ved H.P.Christensen.
5. Fastsættelse af kontingent for 2004.
6. Indkomne forslag.
7. Valg til bestyrelse, suppleanter og revisorer.

   På valg er:

   Bestyrelse: Gunnar Hallum, Herrup, H. P. Christensen, Ejsing og Søren Møller, Sevel.

   Revisorer: Gunnar Holst, Vinderup.
8. Eventuelt.